

Skal valghandlingen digitaliseres?

Et debatpapir fra DANSK IT's ekspertgruppe for bæredygtig digitalisering

DANSK IT blev dannet for mere end et halvt århundrede siden, og har siden da, på et uafhængigt grundlag, ønsket at fremme og understøtte IT hvor dette skaber værdi for samfundet og den enkelte samt sætte den politiske og faglige dagsorden inden for IT. Siden DANSK IT blev dannet har en lang række teknologier afgørende forandret vores samfund og liv. Digitaliseringen præger i dag så godt som alle afkroge af samfundslivet, og DANSK IT ønsker stadig at sætte sit præg på udviklingen

Men nu er vi nået til en ny fase: De digitale muligheder er i dag så godt som uendelige. Det er ikke begrænsningerne, som er problemet, men faktisk mulighederne – for bare fordi, vi kan alt, skal vi det så? Derfor har vi i DANSK IT sat os for at drøfte, om der er systemer i vores samfund, som vi bør holde fri fra en gennemgående digitalisering – fordi der står værdier på spil, som ikke nødvendigvis befordres af digitalisering.

Valghandlingen er en centrale proces i vores repræsentative demokrati. Den foregår i dag fuldstændig analogt i den forstand, at man møder op på valgstedet med valgkort eller identifikation, bliver ekspederet af valgtilforordnede, sætter sit kryds på en seddel og får sedlerne optalt af de valgtilforordnede, der typisk er hentet fra forskellige partier, og som derfor er uenige om meget, men enige om processen. Den bliver først digital i det sekund, at resultaterne rapporteres til KMD, der udregner det samlede resultat. Hele den afgørende del af valghandlingen er altså analog.

Det foreslås jævnligt at overgå til en digital valghandling, så stemmer afgives på maskiner på valgstedet. Selvom udbuddet af det nye valgsystem, som planlægges at være i drift i 2019, beholder det analoge element i valghandlingen, blusser debatten jævnligt op. Det er klart, når man tænker på hvordan, digitaliseringen har forandret stort set alle andre faste systemer i samfundet.

DANSK IT's ekspertgruppe for bæredygtig digitalisering har drøftet fordele og ulemper ved en digitalisering af valghandlingen. Der er to centrale overvejelser for os, hvoraf den første er vigtigere end den anden: Den første handler om grundlæggende værdier, den anden om sikkerhed.

Ingen har endnu formået at hacke en blyant, men at valghandlingen er analog er ikke alene et spørgsmål om teknik eller sikkerhed. Selv hvis den 100 % sikre digitale valghandling fandtes, ville det stadig være afgørende, om den på samme måde som den nuværende kunne opretholde de grundlæggende samfundsværdier, som valghandlingen repræsenterer.

Det helt afgørende for os er, at disse grundlæggende værdier for folkestyret bevares.

Analoge valghandlinger i et digitalt samfund?

Afviklingen af danske valg er kendetegnet ved fire forhold: Transparens, kontrol, robusthed og ritualisering. Disse er alle forankret i analoge forhold.

- **Transparens:** Fra udleveringen af stemmesedlen til stemmerne er talt op, er processen fuldstændig transparent. Den kan forstås af ung som gammel. De fleste vælgere ved ikke,

hvordan processen foregår, men den kan forklares på 5 minutter og enhver, der overværer optællingen, kan forstå, hvordan den foregår.

- **Kontrol:** Der er en helt klar paper trail, der er meget, meget vanskelig at forfalske – og i praksis helt umuligt at forfalske i et omfang, der kan påvirke valget. Og det er papiret, der er ”originalen”. Valget afvikles og overvåges af vælgerne selv (de tilforordnede – og alle har adgang til at overvære optællingen) og af embedsmænd som til sammen garanterer at tingene går ordentligt til. Endelig sikrer den fysiske tilstedeværelse i høj grad, at stemmeafgivelsen ikke kan påvirkes af andre end vælgeren selv. Et eksempel på processens træfsikkerhed er folketingsvalget 2005, hvor der var i alt 15 klager, hvoraf 14 blev afvist. Den sidste klage medførte omtælling af 20.415 stemmer i Rødning-kredsen, der flyttede 2 stemmer og ikke påvirkede resultatet.
- **Robusthed:** På nær den strøm, der skal til for at holde de bærbare valgbøger i drift (en relativt ny ”svaghed” i valghandlingens robusthed), kan valget afholdes uden strøm og på en hvilket som helst fysisk lokation. Og valghandlingen kan ikke saboteres eller hackes eller på anden måde undermineres i sin helhed, da den er fuldstændig decentral og under fuld manuel kontrol.
- **Ritualisering:** På valgdagen bliver det skæbnefælleskab, som vores samfund udgør, konkret, når vi alle – høj som lav – kan møde op samme sted og (synligt) på samme måde, på samme vilkår, og med lige vægt afgive vores stemme. Vælgerne kontrol understreges, når de tomme valgbokse vises frem for de første vælger og forsegles i deres påsyn og vælgerne vigtighed understreges, når de behandles med venlighed, respekt og hjælpsomhed.

Digitale valg skaber risiko for manipulation

Når valghandlingen er den centrale proces, der styrer vores repræsentative demokrati, er det helt fundamentalt, at Danmark netop her bruger en helt igennem professionel indsats for at sikre den grundlæggende samfundsværdi med demokratisk deltagelse, sikkerhed og dermed tillid i samfundet.

Akkurat det understøtter de fire forhold: *Transparens, kontrol, robusthed og ritualisering*. Bare den mindste forringelse af f.eks. *transparens* i valghandlingen vil give grobund for mistillid til systemet og mulighed for manipulation (eller bare mistanke herom), hvilke endnu resulterer i demotiverende holdninger blandt de stemmeberettigede.

Med en digitalisering af valghandlingen vil der opstå nye muligheder for manipulation, ikke blot af enkelte stemmer men af mange. Hvis det lykkedes nogen at finde og udnytte en svaghed i systemet, så kan der potentielt snydes med mange stemmer på en gang. Potentialet for ”gevinst” ved forsøg på snyd med elektroniske stemmer er derfor stort. Samtidig udfordrer det den hemmelighed, der hersker om valghandlingen: Den nuværende analoge metode ikke giver mulighed for baglænskædning, da man ikke ud fra en udfyldt stemmeseddel kan finde den pågældende vælger.

Mistillid til systemet og manipulation er gift for det civiliserede samfund. Fremtiden vil i forvejen byde borgerne en oplevelse af en stærk forøget manipulation, eller i hvert fald mistanke herom, i alle grene af samfundet. Det sætter vores danske samfundsværdier under pres, hvilket vil fordre et ståsted i de fundamentale centrale processer i samfundet, hvor tilliden kan bevares intakt.

Center for Militære Studier ved Københavns Universitet udgiver hvert år et sikkerhedspolitisk barometer baseret på en rundspørge blandt beslutningstagere i den offentlige og private sektor – i 2017 blev cyberangreb for fjerde år i træk vurderet som den største trussel. Det er altså ikke nogen specielt hypotetisk situation, men en aktuel og vedvarende bekymring blandt landets beslutningstagere, at sådanne angreb kan rettes mod kritisk infrastruktur – hvorunder vores demokratis processer hører.

Konklusion – Digitaliser ikke valghandlingen

Udgangspunktet for digitalisering bør være, at det skal give en større værdi – i bred forstand –, end det koster at etablere. Når der står grundlæggende samfundsværdier på spil, er der grund til at udforske spørgsmålet om digitalisering ekstra grundigt.

Det er en grundlæggende samfundsværdi, at valghandlingen foregår ikke blot på en transparent måde og med stærkest mulige kontrolmekanismer, men også på en inkluderende måde, der som ritual er med til at binde det danske folkestyre sammen.

De problemer, som digitale valghandlinger søger at løse, er alle relativt små og mulige at adressere på andre måder, der ikke grundlæggende ændrer valghandlingens karakter. Den påståede forøgelse af effektiviteten står næppe mål med hverken de konkrete omkostninger ved at etablere digitale valgsystemer, de ekstra sikkerhedsmæssige risici eller de fordelagtige forhold, vi i så fald skulle give afkald på.

DANSK IT mener, at Danmark har en velfungerende yderst robust og troværdig valghandling som i højere grad end alternativer sikrer borgerens tillid til og oplevelsen af skæbnefælleskab omkring det repræsentative demokrati. Paradoksalt nok vil DANSK IT altså anbefale, at valghandlingen forbliver analog og ikke digitaliseres i højere grad, end det for nuværende er tilfældet.

DANSK IT's ekspertgruppe for bæredygtig digitalisering består af:

Søren Skaarup, Ph.d., seniorkonsulent, Rambøll Management Consulting

Jan Kristensen, IT & Supportchef, Socialstyrelsen

Flemming Levy, senior director, Application Technology, Carlsberg Global Business Services

Catherine Schlicht-Bang, freelance-konsulent, Bang Financial

Jan Engholt Sørensen, business architect, ATEA

Bjarne Nielsen, kontorchef, IT-service, Syddansk Universitet

Julie Vulpius Gregersen, projektmedarbejder, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Københavns Kommune

Ane Clausen, it-projektleder, Alm. Brand

Lea Dall Zilmer, testleder, Nationalbanken

Søren Hammer, Head of Corporate Sales, SEB

Susanne Ottosen, partner & chefkonsulent, U Shape

For yderligere information kontakt venligst:

Rikke Hvilshøj, adm. direktør, DANSK IT, mobil 41 25 00 02, mail rh@dit.dk

Morten Larsen, pressechef, DANSK IT, mobil 61 20 74 75, mail ml@dit.dk